

Hemma efter fredsuppdrag i Sydafrika:

— Nu finns ingen återvändo

— Det finns ingen återvändo nu. Det måste bli ett val - men hur fritt och rättvist det blir är svårt att säga.

Efter drygt sex veckor som fredsövervakare i Sydafrika har Jerker Svensson nu kommit hem till Ramsjö i Bjuråker igen. Han beskriver uppdraget som intressant, intensivt och påfrestande.

Jerker arbetade i staden Empangeni i den zuludominerade Natalprovinsen tillsammans med en tysk, en australiensiska och en schweiziska. De höll ihop hela tiden och åtföljdes av en pastor som tillhörde zulu-folket. Deras uppdrag bestod i att medla mellan olika grupper och försöka medverka till att demonstrationer gick lugnt till.

Skottlossning

Vid flera demonstrationer uppträdde ANC- och Inkathasympatisörer provocerande mot varandra, men bara en gång kom Jerker i närheten av skottlossning:

— Det var under ett ANC-möte på kvinnodagen som folkmassan trodde sig ha upptäckt en Inkathasympatisör och tänkte lyncha honom. ANC:s säkerhetsmän fick tag på honom och förde bort honom, och en av dem sköt fem skott i luften för att skingra mobben, berättar han.

Ogonblicket efter stormade en arméstyrka, som dittills väntat utanför den stadion där mötet hölls, in för att få tag på den som skjutit. Efter en kortare palaver lyckades medlarna övertyga militären om att ingen skada var skedd och att de borde lämna platsen.

— Gruppens officer var upprörd och menade att vi hindrade honom från att göra sitt jobb. Men hade de försökt gripa någon då hade det utan tvivel blivit upplopp, säger Jerker.

Frustrerad

Också vid andra tillfällen uppstod en mycket spänd stämning, men det var sällan Jerker behövde vara orolig för sin personliga säkerhet. Observatörerna bodde ihop i ett litet hus i ett lugnt område, och de var bara ute dagtid. På kvällarna skrev de rapporter eller pratade i telefon med olika parter i konflikten.

Desto oftare blev han frustrerad över att det var så lite man kunde göra för att hindra våldet, berättar han.

— Vi kallades till en ANC-by där man var orolig för en attack från Inkatha, men kunde inte komma förän några dagar senare. Då hade det varit ett överfall samma morgon med sex döda. Han som kallat oss dit hade förlorat en släkting och var mycket upprörd över att vi inte gjort något tidigare, berättar Jerker.

Först efteråt kunde fredsövervakarna förbjuda polisen att ordna regelbunden patrullering i området.

Mandela president

Att ANC vinner valet i slutet av april och Mandela blir president i Sydafrika betvivlar inte Jerker Svensson. Men i Natal är Inkatha Freedom Party (IFP) störst, och det

African National Congress går mot en säker seger i det sydafrikanska valet. Men inom befrielse rörelsen ANC finns många åsikter om den fortsatta färdriktningen.

vägrar delta i valet. Där kan man alltså befara ett mycket lågt valdeltagande.

I Natal märks tydliga tendenser till "rensning" genom trakasserier - i vissa områden bor numera bara Inkathaanhängare kvar, i andra bara ANC-folk.

— Vi träffade en ANC-sympatisör som förklarade att han bara ville bo kvar i sitt hus och inte önskade strid med någon. Han ville inte låta sig jagas bort, trots att området dominerades av Inkatha, berättar Jerker.

— Två veckor senare mötte jag honom igen. Då var hans hem nedbränt, hans syster dödad och hans far försvunnen. Själv ville han bara komma över en automatkarbin och ta hämnd.

Sover på fälten

Detta pyrande inbördeskrig skapar stora mängder flyktingar som bor under ibland vidriga förhållanden. Många vägrar inte sova i sina hus utan tillbringar nätterna ute i de

stora sockerrörplantagerna.

En del av det fredsarbetarna kunde utträta, bestod i att bli en länk mellan folk som kände sig hotade och polisen som kunde ge skydd.

— Ringer en svart person till polisen och talar om att beväpnade män uppträder hotfullt någonstans bryr sig polisen inte om det. Men när vi ringde kunde de inte nonchalera det på samma sätt, säger Jerker.

Följde med

Vid ett tillfälle försökte polisen strunta i att, som utlovat, eskortera en buss hem från en demonstration genom fientligt område. Fredsobservatörerna fick bokstavligen hämta poliserna på stationen och följa med hela vägen för att uppdraget skulle bli utfört.

— De tyckte säkert att det var besvärligt att vi lade näsan i blöt, men i stort hade vi god kontakt med både polisen och andra parter i konflikten, säger Jerker.

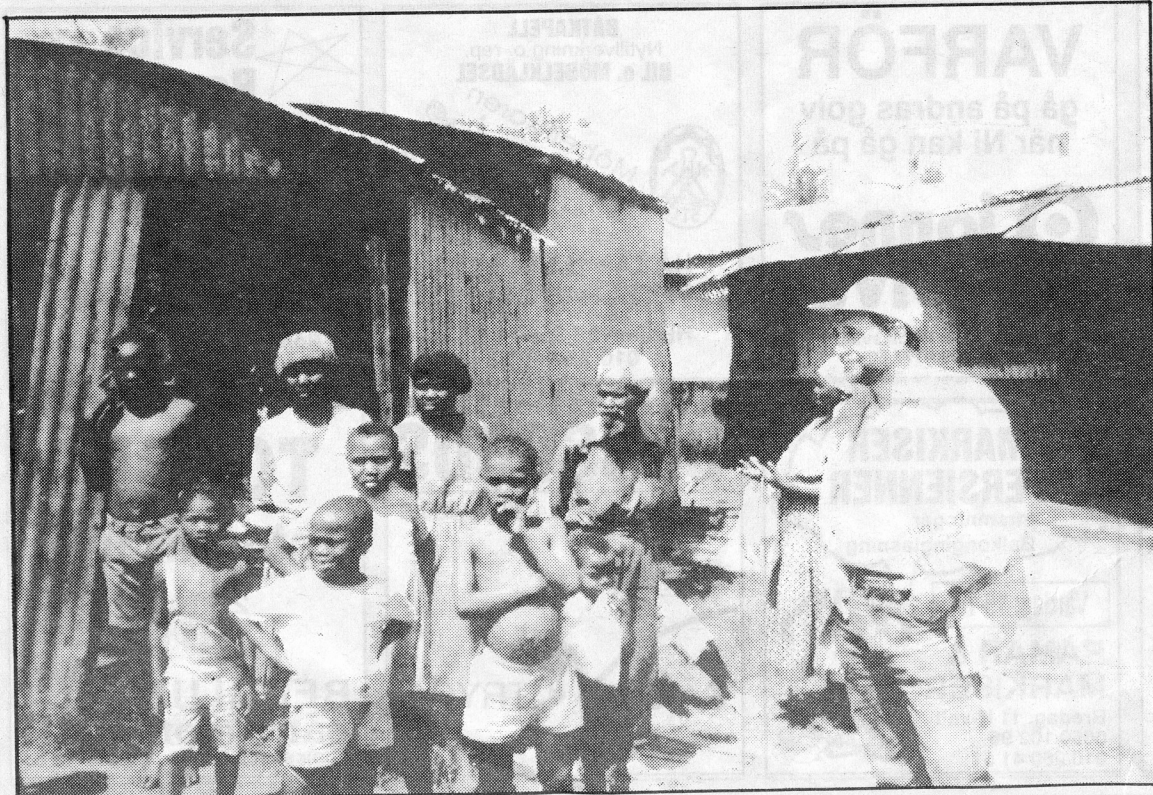
Roland Hamlin

Under ett ANC-möte utbröt skottlossning, och folk kastade sig ner på marken.

Zulufolkets traditionella vapen, spjut och sköldar, är kontroversiella. Men dödadet i Sydafrika sker med skjutvapen, och spjuterna är snarast att betrakta som en del av folkdräkten, menar Jerker Svensson.

Jerker Svensson på besök i ett flyktingläger i Natalprovinsen.

Sydafrika saknar demokratisk tradition. Här "utbildas" väljarna i hur valet kommer att gå till. Handen kollas, sedan förses den med en stämpel så att ingen kan rösta mer än en gång. Röstlängder finns inte.